

Vereniging van
Nederlandse Gemeenten

Position Paper

Modernisering van de Monumentenzorg

De beleidsbrief van 28 september 2009 over de Modernisering van de Monumentenzorg (MoMo) geeft de richting aan waarin de stelselherziening van de zorg voor Monumenten zich volgens het kabinet dient te bewegen. Als VNG hebben we, naast vele andere belanghebbenden, deel uitgemaakt van werkgroepen, die binnen het departementale project Modernisering Monumentenzorg de inhoud van deze brief hebben mede bepaald. Dat maakt dat we, naast de analyse, veel van de uitgangspunten en voorgestane oplossingsrichtingen kunnen onderschrijven en dat we ook bij de verdere invulling in het wetgevingstraject betrokken willen blijven.

De beleidsbrief is nog globaal en niet volledig uitgewerkt en de drie pijlers waarop het toekomstig beleid zal rusten geven ook onze vereniging nog wel zorg- en verwonderpunten, die wij graag bij u als de Vaste commissie van de Tweede Kamer willen voorleggen. De belangrijkste punten die wij onder de aandacht willen brengen laten zich als volgt groeperen:

- Oog voor autonoom gemeentelijk Monumentenbeleid
- Munten van begrip 'gebiedsgericht'
- Onduidelijkheid zeggenschap van gemeente als cofinancier
- Middelen herbestemming alleen voor (rijks) monumenten?
- Inzet op kwaliteitsverbetering uitvoering door gemeenten

Algemeen

- Oog voor autonoom gemeentelijk Monumentenbeleid

De beleidsbrief gaat in principe alleen over de rijksmonumenten. Echter zowel provincies als gemeenten hebben vanuit hun eigen taakopvatting over cultuurhistorie monumenten tot onderwerp van aandacht gemaakt. Een operatie onder de noemer Modernisering Monumentenzorg wekt dan ook verwachtingen bij de eigenaren van gemeentelijke monumenten.

Voor de gemeente staat de burger voorop. Als eigenaar van een monument maar ook belanghebbend als in cultuurhistorie geïnteresseerde burger. Die burger staat in de plannen van het kabinet vooraan bij de inrichting en het inhoud geven van bestemmingsplannen, waarin de borging van het cultureel erfgoed wordt geregeld. Dat is grote winst.

Omdat gemeenten een grotere rol krijgen in de Monumentenzorg ten behoeve van rijksmonumenten, zou er ook aandacht moeten zijn voor de belangrijke rol die gemeenten autonoom spelen in hun gemeentelijke monumentenzorg.

Voor de burger moet het duidelijk zijn dat de gemeente de ingang is voor vragen en vergunningen en subsidiëring voor zowel de rijksmonumenten als de eventuele gemeentelijke monumen-

ten. Zeker als ook de gemeente de eerstverantwoordelijke is voor de borging van de cultuurhistorie in het bestemmingsplan. Voor de burger zou het veel duidelijker zijn wanneer de situatie van vóór de BRIM zou worden hersteld. Daarin was de gemeente voor de burger zowel de vergunningverlener als de subsidieverstrekker. Dat zou kunnen leiden tot het opstellen door de gemeente van meerjaren uitvoeringsprogramma's, waarin in het planvormingsproces een tijdige vergunning en subsidieverlening zou zijn geïntegreerd. Vooral voor de grote monumentengemeenten zou dit een optie moeten zijn.

Pijler 1 Cultuurhistorische belangen meewegen in de ruimtelijke ordening.

- Munten van begrip 'gebiedsgericht'

De essentie is om de borging van monumentale objecten gebiedsgericht te regelen via het bestemmingsplan. Met deze intentie is door ons al eerder ingestemd. Het kabinet verwijst daarbij echter naar de analogie en de praktijk van de borging van archeologie in de RO. Daarvoor is het nog te vroeg. Er is nog nauwelijks ervaring met het opnemen van een goede archeologieparagraaf in het bestemmingsplan. Daar komt bij dat daar nu ook het vraagstuk van de planschade opduikt die onverwacht een lelijke rekening lijkt te leggen bij gemeenten.

Het kabinet kondigt aan het nationaal belang te borgen door het maken van een Structuurvisie. Voor zowel rijk als provincie geldt dat zij zich moeten beperken in de mate van detaillering van hun structuurvisies. Daar denken wij graag actief in mee.

Verder zou de term "gebiedsgericht" zodanig gemunt moeten worden dat het zowel voor gemeenten als provincies inzetbaar is. Het provinciaal belang kan zich manifesteren wanneer het de inrichting van een gemeentegrens overschrijdend gebied betreft. Binnen de gemeentegrenzen blijft de gemeente aan zet. Een verschuiving van 'objectgericht naar gebiedsgericht' betekent immers niet de verplaatsing van het object van gemeente naar de provincie. Deze paradigmawijziging van sectorale OCW object bescherming naar een gebiedsgerichte borging in geïntegreerde reguliere RO regelgeving betekent dat in de wetswijziging vooral het Ministerie van VROM aan zet is. Het is dan ook verheugend dat ook de Minister van VROM (naast de bewindspersoon van LNV) de brief heeft mede ondertekend.

Pijler 2 Krachtiger en eenvoudiger regelgeving

- Onduidelijkheid zeggenschap van gemeente als cofinancier

Het kabinet geeft aan procedures te willen versnellen en sectorale regelgeving te willen verminderen. De rol van de rijksdienst in advisering is al ingeperkt en grote winst wordt verwacht van het meer vergunningsvrij bouwen. Ook deze inzet wordt van harte onderschreven maar pas in de uitwerking zal duidelijk worden welke winst ook daadwerkelijk verzilverd kan worden. Belangrijk wordt de aanpassing door vereenvoudiging van de subsidie voor instandhouding (BRIM). Er komt een grotere keuzevrijheid voor monumenteneigenaren om instrumenten in te zetten voor bekostiging.

De minister stelt vertrouwen in die organisaties die in hoofdzaak (rijks)monumenten beheren. Hij geeft deze organisaties meer vrijheden en eigen initiatief en breidt het aantal aanwijzingen uit. Het zou het kabinet sien dit vertrouwen met bijbehorende bevoegdheden ook te geven aan die gemeenten die een groot aantal rijksmonumenten bezitten en in stand houden.

Het voornemen om de OCW bijdrage aan de ISV te herstellen strekt tot tevredenheid. In de afgelopen jaren gaf het geld van de Cultuurimpuls gemeenten de mogelijkheid voor cultuurhistorie een plek te "kopen" in de ruimtelijke planontwikkeling.

Het opzetten van een nu eindelijk structureel restauratiebudget is een positieve breuk met het verleden maar de voorgestelde uitwerking ervan roept nog wel vragen op. De minister stelt dat hij over de besteding van het budget in overleg wil treden met de voor integrale gebiedsaanpak meest geëigende overheid en noemt dan alleen de provincie. Hier wreekt zich het ontbreken van een definitie van "gebiedsgericht". De uitleg is cryptisch. Het totaal bedrag wordt afhankelijk gesteld van de inzet van middelen door onder andere de gemeenten. De provincie krijgt exclusief zeggenschap over de bestemming van rijksmiddelen. Net als bij de

afspraken van 24 augustus 2009 tussen IPO en Ministerie over cofinanciering van restauraties van rijksmonumenten, waarbij de provincies de projecten bepalen afhankelijk van hun financiële spankracht. Niet duidelijk is in hoeverre gemeenten als cofinancier, ook zeggenschap krijgen over de besteding van budget. Dat gaat voorbij aan de waardering van de autonome inzet die gemeenten plegen voor hun eigen gemeentelijk monumentenbeleid.

Pijler 3 Bevorderen van herbestemming

- Middelen herbestemming alleen voor (rijks) monumenten?

Dreigende leegstand en vervolgens verloedering van monumentale complexen dient volgens de minister te worden voorkomen. Hij biedt kennis aan, wijst gemeenten op bestaande mogelijkheden in de RO (de bezinningsperiode) en heeft selectief geld voor een wind en waterdicht regeling.

De eerder genoemde mogelijkheid voor subsidie in de exploitatie van een monument trekt hij helaas terug. Alertheid en voortvarendheid zijn bij herbestemmen sleutelwoorden. Dat betekent dat zowel gemeenten als eigenaren van te herbestemmen monumentale complexen tijdig in overleg moeten gaan. Vooral bij het (her) bestemmen van religieus erfgoed kunnen dan veel misverstanden en conflicten worden voorkomen.

De constatering door de minister dat tijd en geld de problematiek van herbestemming compliceert is terecht. Aanvankelijk leek het dat hij de regeling voor wind en waterdicht maken zou beperken tot rijksmonumenten. Nu wil hij toch proefondervindelijk bekijken in hoeverre ook andersoortige monumenten hiervan gebruik kunnen maken. Ook het ondersteunen van haalbaarheidsstudies naar herbestemming zijn als positief te benoemen. Zeker als uit een evaluatie blijkt dat ook andere complexen dan alleen rijksmonumenten en ook projecten buiten de veertig wijken voor deze regelingen op termijn toegankelijk worden.

Kennisinfrastructuur

- Inzet op kwaliteitsverbetering uitvoering door gemeenten

Het kabinet geeft aan dat de rijksdienst meer een kenniscentrum en verbindingstation moet worden. Daarnaast zoekt de minister naar verbetering van de overdracht van kennis van rijksdienst naar provinciale steunpunten en vervolgens naar (kleinere) gemeenten. De indruk op grond van onderzoek van de Erfgoedinspectie is dat de gemeenten niet allemaal goed zijn geëquipeerd, qua kennis en formatie. Er moet fors worden ingezet op kennis en capaciteit bij gemeenten om op verantwoorde wijze de cultuurhistorische paragraaf in het bestemmingsplan inhoud te geven. Die paragraaf mag niet als een verplicht nummer worden weggezet. Dat er een grote verscheidenheid is in kennis en inzet van gemeenten op het gebied van monumentenzorg is ons bekend. Het rapport van de Erfgoedinspectie is daar duidelijk over. Wel moet daarbij worden gewezen op de passage dat een deel van het onvermogen van gemeenten geweten kan worden aan het feit dat er bij de decentralisatie van de monumentenzorg in 1988 gemeenten te weinig in geld en kennis zijn gefaciliteerd. Gemeenten zijn destijds nauwelijks door het kabinet geïnformeerd over hun nieuwe takenpakket. Het is goed dat de minister niet te snel grijpt naar opgelegde samenwerking of minimumeisen aan gemeenten. Daarom is de hernieuwde inzet op kennisvermeerdering bij gemeenten toe te juichen.

Financiën

Vanaf 2010 en 2011 komt er structureel meer geld beschikbaar voor instandhouding en restauratie, hoewel nog niet duidelijk is in hoeverre ombuigingen ook op dit terrein zullen neerslaan. De mogelijkheid van "achterborg" ook voor gemeentelijke monumenten wordt toegejuicht.

Het kabinet is wel erg optimistisch dat de vermindering van sectorale regelgeving betekent dat gemeenten goedkoper uit zullen zijn, zodat er van een toename van bestuurslasten waarschijnlijk geen sprake hoeft te zijn. Ook zouden voor gemeenten zelfs kostenvoordelen zijn te behalen waarbij impliciet wordt gesteld dat de borging van de monumenten in het RO traject voor gemeenten niet tot extra kosten zou hoeven te leiden. Zover zijn we nog niet. Immers niet valt uit te sluiten dat gemeenten als gevolg van dit traject zich extra bewust worden van hun taken en hun inspanningen intensiveren. Zeker wanneer ook cultuurhistorische

waarden in het bestemmingsplan moeten worden uitgewerkt. En dat zijn dan wel meerkosten. De te berekenen uitvoeringskosten/ bestuurslasten voor gemeenten moeten te zijner tijd in de uitwerking onderzocht en besproken worden.

Tot slot

In de proactieve integrale borging van cultuurhistorie door gemeenten in bestemmingsplannen en de inspanning tot snel en verantwoord herbestemmen vindt het kabinet in onze vereniging een medestander. De blijvende scheiding tussen van subsidietoekenning door rijk enerzijds en vergunningverlening door gemeenten anderzijds maakt een vooral bij grotere gemeenten gewenste meerjaren uitvoeringsprogramma onmogelijk. Vandaar dat we als vereniging dan ook een warm pleidooi houden om nauw betrokken te blijven bij de uitwerking van het wetgevingstraject.

VNG

De Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) is de koepelorganisatie van de Nederlandse gemeenten. De VNG is de vereniging van en voor alle mensen die bestuurlijk en ambtelijk in de Nederlandse gemeenten werken. Samen met alle gemeenten stáát de VNG voor kracht en kwaliteit van het lokaal bestuur.

Vereniging van Nederlandse Gemeenten
Postbus 30435
2500 GK den Haag
Tel. (070)3738020
www.vng.nl

Contactpersoon:
Gerard Koster
Beleidsveld Wonen/ Monumenten en Archeologie
Gerard.koster@vng.nl
070-3738286
06 83164749